

ζεται εἰς τὸ θέατρον «Εὐτέρπη» τὸ 1846 μετὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἐνὸς ἰταλικοῦ ἔργου. Ἀκολουθεῖ ὡς δεῦτερον ἔργον ἡ γνωστὴ κωμῆδία «Βαβυλωνία» τοῦ Δημητρίου Βυζαντίου. Ἐν ἑξαιρέσει τις μικρὰς διακοπὰς, κυρίως λόγῳ πολεμικῶν γεγονότων, τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον δὲν ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν Σμύρνην μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1922, ἓνα μῆνα περίπου πρὸ τῆς καταστροφῆς.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον μεγάλως συνέβαλον εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· δὲν εἶναι ὅμως μικρὰ καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου. Τοῦτο σαφῶς καταφαίνεται ἀπὸ τὴν θαυμασίαν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξιστόρησιν τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ νέου τούτου ἔργου του ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι μόνον λογοτέχνης ἀλλὰ καὶ ιστοριοδίφης. Οὗτος μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν ἠρεύνησε βιβλία περιηγητῶν, παλαιὰς ἐφημερίδας, προγράμματα θεάτρων καὶ ἄλλας πηγὰς οὕτως, ὥστε ὁ ἱστορικὸς ὁ ὁποῖος μίαν ἡμέραν θὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας θὰ δύναται νὰ βασισθῇ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο.

Ἡ προέλευσις τοῦ κ. Χρήστου Σολομωνίδου ἀπὸ τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς Σμύρνης καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἔζησε τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τῆς Ἑλληνικῆς Σμύρνης ἐβοήθησαν τὸν συγγραφέα εἰς τὸ ἔργον του.

Ἀμφιβάλλω ἂν ἄλλος θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ τοιοῦτον ἀξιόλογον ἔργον περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ θεάτρου ἐν Σμύρνη.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ. — Ἀρχαῖαι, μεταγενέστεραι καὶ ἀκαταχώριστοι Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐν τῇ κοινῇ Νεοελληνικῇ καὶ τοῖς ἰδιώμασιν, ὑπὸ Φαίδωνος
Ἰ. Κουκουλέ.

Ὁ θησαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, πλουσιώτατος, ἀφ' οὗ περιλαμβάνει λέξεις, αἵτινες, ἐπὶ χιλιετηρίδας χρησιμοποιηθεῖσαι, διεσώθησαν ἐν πολλοῖς διὰ διαφορῶν κειμένων, ἐπιγραφῶν, ἐγγράφων, ὀστράκων καὶ παπύρων, πλουσιώτατος, λέγω, πολὺν ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι πλήρης. Τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι εἶναι ἀδύνατον ἡ γραπτὴ παράδοσις νὰ περιλάβῃ πάσας τὰς λέξεις, αἵτινες ἐλαλήθησαν ἢ λαλοῦνται ὑπὸ λαοῦ τινος. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ θὰ παραμένουν πάντοτε κενά, τὰ ὁποῖα μόνον νέων κειμένων ἀνακάλυψις καὶ δημοσίευσις θὰ δυνηθῇ, ἐν μέρει, νὰ συμπληρώσῃ.

Ἐπὶ τούτοις τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ δυνηθῇ τις νὰ πλουτίσῃ τὸν θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ Νεοελληνικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἔμπειρος ἐρευνητῆς δύναται ν' ἀνακα-

λύψη πολλὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἀσφαλῶς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἕλληνες. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι καὶ αὕτη ἐν πολὺτιμον κείμενον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ἐπαρκῶς καὶ κατὰ σύστημα πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν.

Ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ὄντως σφύζονται οὐ μόνον ἀρχαιοτάτα Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ποιητικὰ λέξεις, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν ὁποίων ἡ σύνθεσις καὶ ἡ σημασία μονονουχὶ φωνὴν ἀφαιρῶσιν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἀρχαῖα.

Ἐσώθησαν δ' αἱ ἀρχαῖα ἢ μεταγενέστερα λέξεις ἢ αὐτούσιοι ἢ μόνον κατὰ τὸν ὑποκοριστικὸν αὐτῶν τύπον ἢ πολλάκις φωνητικῶς ἢ τυπικῶς, ἐν μέρει δ' ἐνίοτε καὶ σημασιολογικῶς μεταβεβλημένοι, δι' ἐτυμολογικῆς ἐρεῦνης ἀναγόμενοι εἰς τὸν παλαιὸν τύπον καὶ τὴν παλαιὰν σημασίαν.

Ἐναφέρω τὰ ἐξῆς ἐλάχιστα, ἀπὸ πλείστων παραδείγματα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς ἐκ τοῦ Πολυδεύκου καὶ τῶν γεωπονικῶν βιβλίων φαίνεται, πρὸς ἐκθλιψιν τῶν ἐλαιῶν μετεχειρίζοντο τὸ ρῆμα *τριβω*, «*τριβεῖν ἐλαίας*». Ὅτι ὁ τόπος ἐνθα ἐτριβοντο αἱ ἐλαῖαι θὰ ἐλέγετο *τριβεῖον* εἶναι πιθανώτατον, καὶ ὅμως ἡ λέξις, ὑπὲρ ἧς συνηγορεῖ τὸ παραδεδομένον *ἐλαιοτριβεῖον*, δὲν παρεδόθη. Ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιοεῖτο ἐν τούτοις αὕτη, ἀποδεικνύει τὸ τῆς Ἀπυράνθου τῆς Νάξου *τριὸ* = *τριβεῖον* = *τριβεῖον*, τὸ δηλοῦν τὸ *ἐλαιοτριβεῖον* καταχωριστέα λοιπὸν εἰς τὰ λεξικά ἢ λέξις *τριβεῖον*, ὡς καὶ ἡ λ. *ἀντιτρόχιον*, ἣτις καὶ *ἀντροῖον* ἐν Κύπρῳ καὶ *ἀντρόχι* ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ δηλοῖ τὸ ὑπὸ τὸν τροχὸν τῆς ἀμάξης τιθέμενον ἀντέρισμα.

Τῇ βοθηείᾳ, ἐννοεῖται, τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ εἶναι δυνατὸν λέξεις ἀσαφεῖς ἢ ἐμφαλμέναι ἢ ἀμφιβαλλομένης σημασίας νὰ διασαφηθοῦν.

Ἐν τοῖς ὄνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρτεμιδώρου (2,28) φέρεται «*ὄρη καὶ νάπαι καὶ ἄγκεα καὶ φάραγγες δυσθυμίας καὶ φόβους καὶ ταραχὰς καὶ ἀνεργίας προσημαίνουσι*». Ἐνταῦθα τὸ *ἀνεργία* θεωρεῖται ὑποπτον, ἀντὶ τοῦ *ἀεργία* κείμενον. Ὅτι ἐν τούτοις καλῶς ἔχει ἡ λέξις, δεικνύει τὸ ὅτι νῦν ἐν Καρπάθῳ *ἀνεργία* λέγεται ἢ ἀκαταστασία τῶν μελισσῶν μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς βασιλίσσης των.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ ἀνεγράφη τὸ ἐπίθετον *ἀνεργής*, τὸ ὁποῖον ὑπολαμβάνεται κείμενον ἀντὶ τοῦ *ἀνεεργής*. Τὸ ἐπίθετον ἐν τούτοις ἔχει παθητικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει ὁ μὴ χρησιμοποιηθεὶς διὰ τὸ ἔργον ὡς δεικνύει ἄλλωστε καὶ τὸ Ποντικὸν *ἀνέργιος*, τὸ τὸν μὴ χρησιμοποιηθέντα δηλοῦν.

Παρ' Ἀριστοφάνει (Εἰρήν. 1136) φέρεται τὸ ρῆμα *ἀνθρακίζω*, ὅπερ, συνώνυμον τοῦ *ἀνθρακώ* θεωρούμενον, ἐρμηνεύεται διὰ τοῦ μεταβάλλω εἰς *ἀνθρακας*, κατὰ τὴν μεταγενεστέραν δ' ἐποχὴν εἶμαι μέλας ὡς ὁ *ἀνθραξ*. Ἀντιστρόφως, καὶ εἰς μεσαιωνικὰ κείμενα στηριζόμενος, φρονῶ ὅτι τὸ *ἀνθρακίζω* σημαίνει ἢ γίνομαι διάπυρος ὡς πεπυρακτωμένος *ἀνθραξ*, ὡς νῦν παρὰ τοῖς Ποντίοις, ἢ ἀπα-

στράπτω ὡς ὁ πολύτιμος λίθος ἀνθραξ. Ὁ Μιχαήλ Ψελλὸς ὁμίλησε διὰ τὸ «πυροσοφανὲς τῶν λίθων ἀνθράκων»¹, ὁ Ἀρέθας εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν περὶ «τοπάζου ἐρυθροῦ καὶ ἀνθρακίζοντος» καὶ ὁ Κίνναμος² δι' ἀλουργίδα, ἣτις «ἐπυροσοῦτο ἀνθραξι».

Ὁ Σουΐδας παραδίδει· κάπρος· ἐπὶ τοῦ αἰδοίου τοῦ ἀνδρός. Ἀναγράφων τὴν λέξιν ὁ Θησαυρός, δέχεται ὅτι ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη προῆλθεν ἐκ παρεξηγήσεως τοῦ χωρίου τῆς Λυσιστρατίης τοῦ Ἀριστοφάνους (202) «προσλαβοῦ μοι τοῦ κάπρου» ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ σχολιαστοῦ ἐξηγήσαντος, τὸ κάπρου, ἀντὶ τοῦ αἰδοίου. Τὸ τῶν Κρητῶν ἐν τούτοις νῦν *καπρομαχῶ*, ἦτοι ἔχω στύσιν τοῦ αἰδοίου, δηλοῖ ὅτι ὁρθῶς ἔχει τὸ παρὰ Σουΐδα.

Παρὰ Σουΐδα ἐπ' ἴσης φέρεται ἡ λέξις *λογάνιον* ἀνευ ἐρμηνεύματος. Τί σημαίνει ἡ παρὰ τὸ λέγω λέξις *λογάνιον* διασαφηνίζει τὸ ἐν Τριφυλία περιφερόμενον *λογανιά* καὶ τὸ τῆς ἐν Κάτω Ἰταλίας Βονα *lagáni* (= λαγάνιον) τὸ δηλοῦν κόρηθρον ἐξ ἀκανθώδους θαμνίσκου, δι' οὗ σύροντες ἐλαφρῶς καὶ ἐξ ἐπιπολῆς ἀποχωρίζουσι τὸν λιχωμένον σῖτον τοῦ ἀχύρου³.

Ἐν τοῖς ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου (p. 917) φέρεται· «τὸ ἄστοργον καὶ δυσεπίμικτον ἀμβλύνει καὶ ἀνασβέννυσι τὰς ὀρμάς». Ὁ Dindorf, προσκρούσας εἰς τὸ ἀνασβέννυσι γράφει· «scribendum videtur ἀποσβέννυσι vel σβέννυσι» γνώμη ἣτις ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἐν τῷ λεξικῷ τῶν Liddell - Scott. Ὅτι τὸ ἀνασβέννυσι ὁρθῶς ἔχει ἐμφαίνει τὸ σημερινὸν Ποντικὸν ἰδίωμα, ἐν ᾧ κεῖται τὸ νεβζήνω = ἀνασβήνω «νεβζήνω τὸ φῶς» ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀπλοῦ σβέννυμι.

Ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει λέξεις, ὧν πολλαί, βαρβάρους ἢ ξενικὰς ἀντικαθιστῶσαι, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγραφῶσιν εἰς τὸ λεξικὸν τῆς ἀρχαίας. Κάλιστα π.χ. αἱ λέξεις *κουρκουσουριὸ* καὶ *κουσέλι* = ἐξεύσεις καὶ συζήτησις περὶ τῶν ἐλατωμάτων τινὸς θὰ ἠδύνατο ν' ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ τοῦ τῶν Ναξίων *ξελέχι*, παρὰ τὸ ἐξελέγγω, καὶ τὸ *νταμάρι* ὑπὸ τοῦ τῶν Χίων *λατόμι*, ὅπερ *πετροκοπειὸν* λέγουσιν οἱ Πάτιμοι.

Ἐπ' ἴσης ἀντὶ τοῦ *κουμάσι* θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ τὸ ὀρνηθοκοίτης τῶν Σφρακιανῶν τῆς Κρήτης καὶ ἀντὶ τοῦ *φρασίσι*, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ὁ τῶν Μακεδόνων *ψυχολόγος* λέξις, ἣτις θὰ ἦτο καὶ παλαιοτέρα, ἀφ' οὗ παρὰ Στεφάνω τῷ Βυζαντίω κεῖται τὸ ῥῆμα *ψυχολογέω* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συλλέγω τὰς ψυχάς. Καὶ τὸ κοινολεκτούμενον δὲ *ταμπάκικο*, ἦτοι βυρσοδεψεῖον, κάλλιστα θὰ

1. Μιχαήλ Ψελλοῦ, Εἰς τὴν θυγατέρα Στυλιανὴν πρὸ ὥρας γάμου τελευτήσασαν. (Κων. Σάθα, Μεσ. βιβλ. 5,70).

2. Κιννάμου, Ἱστορ. 205,17.

3. Φ. Κουκουλέ, Ἐτυμολογικά ἐν Ἀθηνᾶς 59, 210.

ἡδύνατο ν' αντικαταστήσῃ τὸ τῶν Κυπρίων *γναφειόν*, καὶ τὸ τουρκικὸν *μασιὰ* ἢ τῶν ἐκ Ροδόπης *διλαβία* καὶ τῶν ἐκ Μελενίου *διλάβι* ὅπερ *διλάβιον* ἔλεγον καὶ οἱ Βυζαντινοί, *ξυλλάβι* δὲ καλοῦσιν οἱ Σφακιανοί.

Περαιτέρω τὸ Τουρκικὸν *κεσάτι*, ἦτοι ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον ἀπραξία, κάλλιστα θὰ ἡδύνατο ν' αντικατασταθῇ ἀπὸ τὴν τῶν Ζακυνθίων *ἀναπουλιὰν* καὶ ἢ *ντάρα* ἀπὸ τὸ Ἑλληνικώτατον *σόβαρο* (=ἰσόβαρον) ἢ *σόζυγον* (=ἰσόζυγον) ἢ τὸ ἐν Ἀθήναις *ἀντίβαρο* καὶ τὸ τῶν Κυπρίων *διάζυ(γ)ο* καὶ τὰ κοινῶς *δράμια* ἀπὸ τὰ τῆς Αἴνου *ἀντιζύγια*, ἀφ' οὗ ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ὡς ἀρχαῖον παρεδόθη τὸ ἐπίθετον *ἀντίζυγος*, καὶ ὁ *μπάγκος* διὰ τοῦ *προβολή*, λέξεως, ἣτις εἶναι καὶ Βυζαντινὴ καὶ ὁ Τουρκικὸς *σεφτές* διὰ τοῦ *εὐαρχισμός*. Οἱ Βυζαντινοὶ τὸν πρῶτον ἀγορᾶζοντα πελάτην ἐκάλουν *εὐαρχον*¹.

A

ἀβάκη. Ἐν τοῖς λεξικοῖς κατεχωρίσθησαν αἱ ἀρχαῖαι λέξεις *ἄβαξ*, *ἀβάκιον* καὶ *ἀβακίσκος*. Ὅτι καὶ ὁ τύπος *ἀβάκη*, κατὰ τὸ μάκτρα, *σκάφη*, θὰ ἐλέγετο φαίνεται ἀπὸ τὸ τῶν σημερινῶν Κυπρίων *ἀβάτση* (ἢ) τὸ δηλοῦν τὴν *σκάφη*ν τοῦ μύλου, εἰς ἣν καταπίπτει τὸ ἐκ τῶν μυλοπετρῶν κατερχόμενον ἄλευρον.

ἄβατος. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἐπίθετον μὲ τὴν σημασίαν ὁμοίως τοῦ μὴ *βατός*, τοῦ ἀπρόσιτος, οὕτω φέρεται νῦν ἐν Ἠπειρῷ, Μακεδονίᾳ καὶ Λακωνικῇ.

ἀβρότονον. Τὸ τῶν ἀρχαίων φυτὸν ἀβρότονον, ἀψίνθιον τὸ ἀβρότονον, (*artemisia abrotonum*) ὡς *ἀβρότανον*, κατὰ τὸ βόνανον, λέγεται σήμερον ἐν Θράκῃ.

ἄβρωτος. Κατὰ τύπον καὶ σημασίαν τὸ ἀρχαῖον ἐπίθετον *ἄβρωτος*, ἦτοι ἀκατάλληλος πρὸς βρωσιν, περιφέρεται σήμερον παρὰ τοῖς Ποντίοις.

ἀγήρατος. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἐπίθετον τὸ δηλοῦν τὸν μὴ γηράσκοντα, τὸν πάντοτε νεάζοντα, σφάζεται νῦν ἐν Πάρῳ καὶ Αἰτωλίᾳ.

ἀγκύλη. Παρὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπίθετον ἀγκύλος παρεδόθη τὸ οὐσιαστικοποιηθὲν ἀγκύλη, οὐχὶ ὅμως ἐφ' ἧς σήμερον σημασίας. Νῦν σφάζεται τὸ *ἀγκούλα* πολλαχοῦ ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς κεκαμμένης κατὰ τὴν κορυφὴν ράβδου, δι' ἧς οἱ ποιμένες συλλαμβάνουσι τὰ βοσκήματα.

ἀγλαοφῶτις. Τὸ ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ ἐν τῷ περὶ ζῶων ἰδιοτήτων ἔργῳ του (14, 24) ἀναφερόμενον φυτὸν ἀγλαοφῶτις (*raelonia officinalis*) σφάζεται νῦν ὑπὸ τὸν ἀρσενικὸν τύπον *ἀγλαοφώτης*, ὡς παραδίδει ὁ Α. Thumb².

1. Κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης μελέτης ἔλαβον, ὡς πρὸς τὴν δῆλωσιν τῶν τόπων, ἐν πολλοῖς τὸ ὕλικόν τοῦ Ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ ὁποῖον πρὸ ἐτῶν κατέταξα.

2. A. Thumb, On the value of modern Greek (The classical Quarterly 8, (92).

ἀγλίθα. Ἡ τοῦ σκοροόδου κεφαλὴ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο ἀγλις, ἀγλιθος, ἀλλὰ καὶ ἀγλις ἀγλιθος. Ὁ τελευταῖος τύπος φέρεται ἐν Ρόδῳ ὡς ἀγλιθα καὶ γλιθα καὶ ὡς ἀγλιθρα ἐν Βορείῳ Εὐβοίᾳ.

ἀγρανάπαυσις. Συνηθίζουσι σήμερον οἱ γεωργοί, πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ ἐδάφους τῶν ἀγρῶν, νὰ μὴ τὸν σπείρουν συνεχῶς, ἀλλὰ ν' ἀφίνουν αὐτό, κατὰ περιόδους, ἄσπαρτον. Τοῦτο καλοῦσιν οἱ Σκύριοι ἀγρανάπαυιν. Ἡ λέξις ἥτις δὲν κατεχωρίσθη οὔτε εἰς ἀρχαῖα λεξικά οὔτε εἰς τὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶναι ἀρχαία.

ἀγωγός. Παρ' ἀρχαίοις ὁ ὀχετὸς τοῦ ὕδατος ἐκαλεῖτο ἀγωγός, ὡς παραδίδει ὁ Φρύνιχος γράφων (314 Lobeck) «νῦν δὲ οἱ περὶ τὰ δικαστήρια ρήτορες ἀγωγούς καλοῦσι τοὺς ὀχετοὺς τῶν ὑδάτων». Ἡ λ. ἀμετάβλητος μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν σφύζεται ἐν Ἰκάρῳ, Κρήτῃ, Χίῳ καὶ ὡς ἄωός ἐν Νάξῳ.

ἀδηφάγος. Τὸ τὸν ἄπληστον καὶ ἀκόρεστον δηλοῦν ἐπίθετον τοῦτο φέρεται οὕτω παρὰ τοῖς Ποντίοις καὶ ὡς ἀδηφάος ἐν τῇ νήσῳ Κύθνῳ.

ἀδόκητος. Ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις, οὕτω καὶ ἐν Ἡπείρῳ, Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Φιλιππουπόλει φέρεται νῦν τὸ ἐπίθετον ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀπροσδόκητος, ἀνέλπιστος.

ἀελλοπόδης. Ἦδη παρ' Ὀμήρῳ φέρεται τὸ ἐπίθετον ἀελλόπους πρὸς δῆλωσιν τοῦ ταχύποδος τοῦ ἔχοντος πόδας ταχεῖς ὡς ἡ ἄελλα, ἡ θύελλα. Τὸ ποιητικὸν τοῦτο ἀελλόπους ὡς ἀελλοπόδης μαρτυρεῖ ὁ Ὀππιανὸς ἐν τοῖς κυνηγετικοῖς του (1,413), τοῦτο δὲ ὡς ἀελλοπό(δ)ης εἶναι καὶ νῦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Καρπαθίοις μὲ συνώνυμον ἐν Πόντῳ καὶ Ἡπείρῳ ἀνεμοπόδης.

ἄζα. Ἡ ἀρχαία αὕτη λέξις ἡ δηλοῦσα τὴν ξηρασίαν καὶ τὴν κόνιν καὶ ρυπαρίαν πεπαλαιωμένων πραγμάτων σφύζεται νῦν πολλαχοῦ δηλοῦσα λεπτοτάτην κόνιν ἀνθρώπων ἢ ἀχύρων (Λακεδαιμόνων, Λακωνικῆ) λιθάρια ἢ ὑπολείμματα τοῦ γεννήματος.

αἴγειρος. Ἡ λεύκη ἢ ἡ πελέα ἤδη ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων ἐλέγετο αἴγειρος, τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο δημωδῶς ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Οὕτως ἐν ἐγγράφοις τοῦ ΙΒ'. αἰῶνος ἀναγινώσκομεν «καὶ κατέροχεται εἰς τὴν αἴγειρον εἰς τὸ σύνορον τῶν μοναχῶν»¹, εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Παρεκβ. 501, 152, 3, 53) «οὕτω δὲ καὶ φυτὸν ἢ αἴγειρος φυλάττει τὴν κλῆσιν ἐν τοῖς περὶ Ναύπακτον καὶ τοῖς ἐκεῖ τόποις». «Αἴγειρος δὲ τὰ πολλὰ μὲν ἐρημάζει φυλάττουσα μέχρι καὶ νῦν πολλαχοῦ τὸ ὄνομα». Πολὺν βραδύτερον παρὰ da Somavera ἢ πελέα καλεῖται αἰγέρα.. Ὅτι δὲ καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν αἰγείριον

1. Cusa, I diplomì 14,533.

θὰ ἐφέρετο, δεικνύουσι τὰ τοπωνύμια *Αἰγεῖροι* (οἱ) ἐν Καρπιάθῳ¹ καὶ *Γεῖροι* ἐν Ἐρμουπόλει τῆς Σύρου.

αἰγιαλεύω. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σκοπέλου τὸ ἀλιεύω, παρὰ τὸ αἰγιαλός, λέγουσιν *αἰγιαλεύω*. Τὸ ρῆμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναγράφεται ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἀσφαλῶς θὰ ἦτο ἀρχαῖον ὡς ἐκ τοῦ τύπου καὶ τῆς σημασίας του φαίνεται,

αἰγιαλισκάριον. Τὴν λέξιν ὡς ἀρχαίαν ὑποδηλοῖ ἡ ἐν Λευκάδι παράλιος τοποθεσία *γιαλισκάρι*.

αἰγίλωψ. Εἶδος ζιζανίου φρυομένου ἐν τῷ σίτῳ καὶ τῇ κριθῇ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων αἰγίλωψ. Τὴν ὀνομασίαν διέσωσε τὸ σημερινὸν Σίφνιον *αἰγιάλου-πας*, αἰγίλωπας τουτέστιν, ἀναπτύξει τοῦ ρ, περὶ ἧς ὠμίλησα ἄλλαχού².

αἰγόμαλλον. Οἱ Ζακύνθιοι σήμερον τὸ ἔριον τῆς αἰγὸς λέγουσι *γόμαλλο*, λέξεις, ἥτις θὰ ἦτο καὶ ἀρχαία. Πρὸς ταύτην παραβλητέα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Προδρομοῦ ἀναφερόμενα *αἰγειομέταξα*³.

αἰθάλη. Τὸ μεταγενέστερον αἰθάλη τὸ δηλοῦν τὴν ἀσβόλην, τὴν καπνίαν, σφύζεται ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον καὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἐν Χίῳ καὶ παρὰ τοῖς Καππάδοξι. Πβ. καὶ τὸ παρ' Ἑσυχίου *αἰθάλη*, τέφρα, σποδός, τὸ ἐκ καμίνου μέλαν.

αἰθινος. Οἱ Πόντιοι αἰθινον λέγουσι τὸν ζωηρόν, ἄτακτον καὶ δυσήνιον. Τὸ ἐπίθετον, παρὰ τὸ αἶθω, καίω παραγόμενον, ἀρχικῶς θὰ ἐδήλου τὸν εὐκόλως καιόμενον μὲ τὴν σημασίαν δὲ αὐτὴν παραδίδει τὸ ἐπίθετον τὸ Μ. Ἐτυμολογικὸν (33,11). «αἶθινα· ξύλα εὐκαυστα». Κεῖται δὲ καὶ παρ' Ἑσυχίου· αἰθινος καπνός· ὁ δριμύς. Τὸ ἐπίθετον φαίνεται ἀρχαῖον.

αἰθρία. Ἡ ἀρχαία αὕτη λέξις ἡ τὸν καθαρὸν οὐρανὸν δηλοῦσα, τὴν κοινῶς ξαστεριὰν ὡς *αἴθτρια* σφύζεται νῦν παρὰ τοῖς ἐκ Ματσούκας τοῦ Πόντου⁴.

αἰθρίασμα. Ἡ εἰδία ὑπὸ τῶν Ποντίων λέγεται *αἰθρίασμα*, παρὰ τὸ ἀρχαῖον αἰθριάζω. Δὲν θὰ σφαλῇ τις, ἂν καὶ τὴν λέξιν ταύτην ὡς ἀρχαίαν καὶ ἀκαταχόριστον θεωρήσῃ.

αἰμασίδα. Οἱ Σκύριοι *μασίδα* καλοῦσι τὸ ἐπὶ τῶν κλιτύων λόφου τμήμα ἀγροῦ, τὸ χωριζόμενον δι' ἀναλημμάτων. Ἡ λ. ἥτις δὲν καταχωρίζεται ἐν τῷ λε-

1. Ἐμμ. *Μανωλακάκη*, Καρπαθιακά 37. Ὅρα καὶ *K. Amantos*, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen 63.

2. Φ. *Κουκουλέ*, Φωνητικά, ἔτυμολογικά καὶ σημασιολογικά ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 29 (Λεξικ. Ἀρχ. τόμ. Δ'. 83 ἔξ.)

3. *Hesseling-Pernot*, Poèmes Prodromiques 3,77.

4. *Γ. Ζερζελίδου*, Τὸ καλαντόνερον 76.

ξικῶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, οὔσα ὑποκοριστικὸν τοῦ ἀρχαίου *αἵμασιά*, φαίνεται ἐπ' ἴσης ἀρχαία.

αἰρολόγος. Τὸ μὲ εὐρείας ὁπὰς κόσκινον διὰ τοῦ ὁποίου καθαρίζουν τὸν σῖτον καὶ τοὺς δημητριακοὺς καρποὺς ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς ξένων οὐσιῶν ἐν Νάξῳ, Μεγίστη καὶ Σκύρῳ καλεῖται *αἰρολόγος*.

Τὴν λέξιν τὸ λεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς θέλει ἐκ τοῦ ἀραιὸς μετὰ τῆς καταλήξεως λόγος παραγομένην· φρονῶ ὅμως ὅτι ἐκ τοῦ αἶρα παράγεται καὶ αἰρολόγος ἐπομένως εἶναι τὸ κόσκινον, δι' οὗ κυρίως ἀποχωρίζεται ἡ αἶρα ἀπὸ τῶν σιτηρῶν¹, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν τῷ Μ. Ἐτυμολογικῷ αἰρόπινον καὶ τὸ τῶν νῦν Πελοποννησίων *ἡροκόσκινο* = αἰροκόσκινο.

ἀκαλήφη. Τὸ ἐκ τοῦ γένους τῶν ἀκαληφῶν, τῆς οἰκογενείας τῶν μεδουσῶν θαλάσσιον ζῷον ἀκαλήφη σφύζεται σήμερον ὡς *ἀγαλήφα* ἐν Σκύρῳ, *γαλήπα* ἐν Πηλῖῳ καὶ *ἀγκλούθα* ἐν Μεγίστῃ².

ἄκανον. Παρ' ἀρχαίοις *ἄκανος* (ὄ) ἐλέγετο ἡ ἄκανθα. Ἡ λ. ὡς *ἄγκανο* (τὸ) ἐσώθη ἐν Χαλκιδικῇ καὶ ὡς *ἀγκανὸς* ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τῆς Θράκης δηλοῦσα τὸν σκόλυμον τῶν ἀρχαίων καὶ τὸ σημερινὸν *γαῖδουράγκαθο*, τὸ ὁποῖον ἐν Βάβδῳ τῆς Χαλκιδικῆς λέγεται *γαῖδουράγκανο*. Κοινὴ εἶναι νῦν ἡ λ. *ἄγανο* δηλοῦσα τὴν ἀκανθώδη κεφαλήν τοῦ στάχυος.

ἀκόντιον. Τὸ πολύλεκτον ἀκόντιον ὡς *ἀκόντι* ἐν Ἡπείρῳ καὶ *ἀκόδι* ἐν Κερκύρῳ σφύζεται δηλοῦν τὸν κοντὸν δι' οὗ προωθοῦσι τὰς λέμβους εἰς τὰ ἀβαθῆ ὕδατα.

ἀκρεμόνιον. Ἀκρέμονες ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγοντο τὰ ἄκρα τῶν κλάδων. Ὁ ὑποκοριστικὸς τύπος τῆς λέξεως ἀκρεμόνιον δὲν παρεδόθη, ὅτι ὅμως θὰ ἦτο εὐχρηστος καὶ ἐπομένως καταχωριστέος ἐν τοῖς λεξικοῖς δηλοῖ τὸ τοῦ Σαμακόβου *κρομόνι*, τὸ δηλοῦν τὸ τρυφερὸν ἄκρον κλάδου τὸ πρὸς τροφήν τῶν ζῴων χρησιμοποιούμενον.

ἀκρόδρονον. Ἀκρόδρα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγοντο τὰ ὀπωροφόρα δένδρα ἐκ συνεκδοχῆς ἐκ τῶν δένδρων τῶν παραγόντων καρποὺς ἔχοντας ξυλῶδες κέλυφος. Ἡ λ. ἐσώθη ὡς *ἀκρόδν* κατ' ἀνομοίωσιν, ἐν Σκοπέλῳ καὶ *κρόδν* ἐν Ἀθήναις.

ἀκρόδωμα. Ἀκρόδωμαν ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ, *κρόδωμεν* ἐν Κύπρῳ καὶ *κρόδωμα* ἐν Ἄνδρῳ, Κύθῳ καὶ Σίφῳ λέγεται τὸ ἔξέχον ἄκρον τοῦ δώματος. Ἡ μὴ παραδεδομένη αὕτη λέξις φαίνεται ἀρχαία.

1. Νῦν ἐν Ζακύνθῳ, Ἡπείρῳ καὶ Πελοποννήσῳ τὸ αὐτὸ κόσκινον λέγεται *ἀραιολόγος* ἐκ παρασυσχετισμοῦ πρὸς τὸ ἀραιός.

2. Φ. Κουκουλέ, *Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου*, Τὰ λαογραφικὰ 1,324.

ἀλαοσκοπιή. Τὸ ποιητικὸν ἐπίθετον ἀλαός, ἤδη παρ' Ὀμήρω φερόμενον, ἐνυπάρχει καὶ εἰς τὸ οὐσιαστικὸν ἀλαοσκοπιή, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ Ἰλιάδι φερόμενον (Κ 515, Ν 10, Ξ 135) δηλοῖ τὴν τυφλὴν, τὴν ματαίαν σκοπιάν. Ἡ λ. ἀλαοσκοπιή σφάζεται σήμερον ἐν Κύπρῳ σημαίνουσα τὴν τύφλωσιν τῶν ὀμμάτων¹. Τὸ λεχθὲν ὅτι ἡ Κυπριακὴ λέξις εἶναι δυνατὸν νὰ σχετίζεται μὲ τὸ λαός = λαγός, ὅστις δὲν βλέπει, δῆθεν, κατὰ τὴν ἡμέραν, δὲν στηρίζεται.

ἀλίπεδον. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀλίπεδον ἐκαλεῖτο πεδίον παραθαλάσσιον. Ἡ ἀρχαία αὕτη λέξις ἐσώθη μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας ὡς ἀλίπατο ἐν Ἐπιβάταις τῆς Θράκης.

ἀλμυρίς. Ὁ Ἡσύχιος ἔγραψεν ἀλμυρίδες αἰγιαλοὶ καὶ τόπος Ἀττικῆς παρὰ τὰς ἐσχατίας. Ἡ λ. σήμερον σφάζεται εἰς τὴν Κρητικὴν τοποθεσίαν Ἀρμυρίδα τὴν παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σούδας κόμης Καλύβες Ἀποκορώνου.

ἀλός. Παρὰ τὸ ἄλς ἀλός = ἄλας λέγουσι σήμερον οἱ Ρόδιοι ἄλὸν τὸν ἀλμυρόν. Τὸ ἐπίθετον φαίνεται ἀρχαῖον.

ἀλύω. Κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἐποχὴν τὸ ἀλύω ἐσήμαινε καὶ περιπλανῶμαι περίλυπος. Τὸ ρῆμα ἐσώθη σήμερον ὡς λυέμαι ἐν Αἴνῳ καὶ Λέσβῳ σημαῖνον πλανῶμαι, περιφέρομαι.

ἀμέλιστος. Τὸ ἐπίθετον χρησιμοποιοῦσιν οἱ Θηραῖοι ἀντὶ τοῦ ἄρτιος, αὐτούσιος. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ μερίζω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ κόπτω εἰς τεμάχια παραδίδεται ἤδη ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, δεόν τὸ ἀμέλιστος ὡς ἀρχαία λέξις νὰ θεωρηθῆ.

ἄμη. Παρ' ἀρχαίοις ἡ ἄμη ἐδήλου εἶδος πλατείας σκαπάνης, τσάπας νῦν, δι' ἧς ἐκαθαρίζον τὸ ἔδαφος ἀπὸ χαλίκων καὶ πηλοῦ. Ἡ λ. ὡς ἄμμα ἐν Χίῳ καὶ ἄμα παρὰ τοῖς Ποντίοις σφάζεται ἐν μὲν Χίῳ δηλοῦσα πτυάριον ἐπικαμπές πλάτους τεσσάρων δακτύλων δι' οὗ καθαρίζουσι τὸ ἔδαφος ἀπὸ χαλίκων, παρὰ Ποντίοις δὲ δρέπανον, παρὰ τὸ ἀμάω.

ἀμίδα. Οἱ ἀρχαῖοι ἀμίδα ἔλεγον τὸ οὐροδοχεῖον, οὔτω δὲ καὶ νῦν τὸ καλοῦσιν οἱ Λέσβιοι.

ἀμματίζω. Ὁ κόμβος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγετο, ὡς γνωστόν, ἄμμα ἐντεῦθεν θὰ ἐσχηματίσθη τὸ ἀμματίζω, τὸ ὁποῖον παρέδωκεν ὁ Ἡσύχιος γράφων ἀμματίζει περιπλέκει, δεσμεύει. Τὸ ἀμματίζω τοῦτο σφάζεται παρ' ἡμῖν ὡς ματίζω κοινόν ὡς ματιάζω ἐν Ἡλείῳ καὶ ὡς ματσιαζώ ἐν Καρύστῳ, σημαῖνον συνδέω κατὰ τὰ ἄκρα.

ἄμμορος. Ὁ δύσμορος, ὁ κακόμοιρος, ὁ δυστυχὴς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο

1. Α. Σακελλαρίου, Τὰ Κυπριακὰ 2,438.

ἄμμορος. Τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης θὰ ἐφέρετο καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Παρεκβ. 895, 40) ἔγραψεν ἄμμορος ὃ ἐστι κακόμοιρος· καὶ παλαιότερον ὁ Ἑσχύχιος ἄμμορον· δύσμορον, κακόμορον καὶ ἀμέτοχον· διετηρήθη νῦν ἐν Μάνη ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνεπιτήδειος, ἀνίκανος.

ἀμνιάζω. Οἱ Πόντιοι χρησιμοποιοῦσι τὸ ρῆμα ἀμνιάζω = ἀμνιάζω ἀντὶ τοῦ γεννῶ, ἐπὶ προβάτων. Τὸ μὲ τὸ ἀμνός, καὶ δὴ ἀμνίον σχετιζόμενον ρῆμα τοῦτο, ὡς ἐκ τοῦ τύπου καὶ τῆς σημασίας του φαίνεται, εἶναι ἀρχαῖον, μὴ παραδοθὲν.

ἀναβολή. Ἀναβολὴν σήμερον οἱ κάτοικοι τῆς Αἴνου καλοῦσι τὸν ἀπόπλουν. Ἡ λ. σημαίνουσα τὴν εἰς τὰ ἄνω, εἰς τὸ πέλαγος, ἔξοδον, τὸ ἀνάγεσθαι τῶν ἀρχαίων, συμπίπτει μὲ τὴν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους σημασίαν τοῦ ἀναβολή = ἀνάβασις, ἄνοδος. Ὅτι δὲ καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους τὴν αὐτὴν σημασίαν εἶχεν ἡ λέξις δεικνύει τὸ τῆς χρονογραφίας τοῦ Θεοφάνους· «τούτῳ τῷ ἔτει ὁ προλεχθεὶς τῶν θεομάχων στόλος ἀναβάλας, προσώρμισεν ἐν τοῖς Θρακίοις μέρεσιν»¹.

ἀναγύριον. Τὸ δύσοσμον φυτὸν ἀνάγυρος (*anagyris foetida*) εἶναι γνωστὸν καὶ παροιμιῶδες παρ' ἀρχαίους καὶ σήμερον δὲ φέρεται ὑπὸ τοὺς παρηλλαγμένους τύπους ἀρόυνας (Σύμη) καὶ ὡς τοπωνυμία Ἀνάγυρος ἐν Σκοπέλῳ².

Τὸ ὑποκοριστικὸν ἀναγύριον δὲν μᾶς παρεδόθη· ὅτι θὰ ἐλέχθη καθιστᾶ πιθανώτατον τὸ σημερινὸν Κρητικὸν ἀναγύρι τὸ τὸν ἀνάγυρον δηλοῦν.

ἀνακλάζω. Ὁ Θεσαυρὸς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σημειῶν ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἀνακλάω σημαίνει κάμπτω, λυγίζω, προσθέτει· «ronitur etiam them. ἀνακλάζω sed exemplum ejus in hac significatione desidero». Ὅτι εἰς παλαιότερους αἰῶνας θὰ ἦτο ἐν χρήσει τὸ ἀνακλάζω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ διπλώνω, πτύσσω δεικνύει τὸ τῆς Τήνου ἀνακλάζω καὶ τὸ τῆς ἐν κάτω Ἰταλίας Bova³ anaklazzo δηλοῦν διπλώνω, πτύσσω τὴν ὄψαν ὑφάσματος.

ἀνάκομμα καὶ ἐν Πόντῳ ἀνάκομμα λέγεται τὸ διὰ τοῦ κοσκίνισματος ἀποκρινόμενον καὶ ἐν τῷ κοσκίνῳ μένον πιτυρῶδες σίτινον ἄλευρον, ὅπερ οἱ πενέστεροι ζυμώνουσιν ἀναμιγνύοντες μετ' ἄλευρου ἀραβοσίτου. Τὸ ἀνάκομμα, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀρχαῖον, μὴ παραδοθὲν καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἐσημειώθη ἐν τῷ λεξικῷ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐρμηνεύει, πιστεύω, σαφῶς τὶ εἶναι τὰ παρὰ Δεινάρχῳ ἀναφερόμενα κόμματα, τὰ ὁποῖα οἱ λεξικογράφοι θεωροῦσιν ὡς σημαίνοντα

1. Θεοφάνους, Χρονογραφία 353, 25 (De Boor). Βλ. καὶ τὸ ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀναβολή 5 καὶ πρβ. τὸ κατωτέρω καταβολή.

2. Τρύφωνος Εὐαγγελίδου, Ἡ νῆσος Σκίαθος 15.

3. Morosi, Bova 64.